

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Ruïne van de burcht van Kolmont in Tongeren

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Ruïne van de burcht van Kolmont, Tongeren (Overrepen),
Oude Kolmontstraat z.nr. – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/73083/107.1

Vincent Debonne

17/10/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	8
1.3.1.	Onderaan en op de flanken van de burchtheuvel	8
1.3.2.	Het neerhof	8
1.3.3.	Resten van gebouwen tussen het neerhof en de donjon	9
1.3.4.	De keermuur rond de donjon	9
1.3.5.	De donjon	9
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	10
2.	Evaluerend gedeelte	11
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	12
2.1.1.	Historische waarde	12
2.1.2.	Architecturale waarde	12
2.1.3.	Wetenschappelijke waarde	12
2.1.4.	Ruimtelijk-structurerende waarde	12
2.2.	Motivering van het type bescherming	13
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	13
2.4.	Juridische toestand	13
2.4.1.	Onroerend Erfgoed	13
2.4.2.	Omgeving	13
2.4.3.	Natuur en Bos.....	14
3.	Beheersvisie	15
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	15
3.1.1.	Beheersdoelstellingen beschermd monument.....	15
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	15
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	16
4.	Bronnen	16
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	17
5.1.	Omgevingsplan	17
5.2.	Fotobijlage	17
5.3.	Documentatie	17
5.4.	Passende beoordeling	17

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Het beschermingsvoorstel voor de burcht van Kolmont als archeologische site vloeit voort uit een waarderingsonderzoek dat in opdracht van het Agentschap Onroerend Erfgoed werd uitgevoerd door het studiebureau RAAP. Het rapport van dit onderzoek werd opgeleverd in 2019. Om het rijke erfgoedverhaal van de site in al zijn facetten te kunnen vatten, was ook een bescherming als monument en cultuurhistorisch landschap nodig. De drie beschermingen zijn opgenomen in de beschermingskalender voor 2023.

1.1. Situering

De ruïne van de burcht van Kolmont bevindt zich in het gelijknamige gehucht van de Tongerse deelgemeente Overrepen. De burcht werd gebouwd op een westelijke uitloper van het plateau tussen Overrepen en Tongeren, vermoedelijk in het begin van de jaren 1170. Door de ligging op een prominente verhevenheid is de ruïne een opvallend baken in de vallei van de Fonteinbeek.

De burchtheuvel met de ruïne ligt 100 meter ten oosten van de Burchtstraat, de weg die via Kolmont van Overrepen naar Piringen loopt. Het bochtige verloop van de Burchtstraat bij de afdaling van de zuidelijke heuvelflank is een modern tracé. Het oorspronkelijke verloop van de weg is bewaard als de Oude Kolmontstraat, een holle weg op de vermelde zuidelijke heuvelflank.

1.2. Historisch overzicht

De eerste vermelding van Kolmont is in 1096 als *Kalmont*, wat zoveel betekent als 'kale berg' ('calvum montem')¹. Volgende vermeldingen dateren uit 1111 en 1155. Het plaatsje was toen in het bezit van de heren van Kolmont². Het archeologisch vooronderzoek in 2017 leverde materiële aanwijzingen voor een occupatie van de burchtsite vóór de inname door de graven van Loon in 1170/1172, namelijk aardewerk dat dateert van tussen de elfde en twaalfde eeuw en muurresten met metselwerk in visgraatverband³. Daarnaast bleek de westelijke tip van de burchtheuvel met de donjon al vóór ca. 1160 een ophoging te hebben ondergaan. Deze vondsten sterken het vermoeden dat de ronde onderbouw aan de binnenzijde van de donjon een overblijfsel zou zijn van een versterkte toren van de heren van Kolmont⁴.

Kolmont en de graven van Loon

Bij het uitsterven van het geslacht van Kolmont in het derde kwart van de 12de eeuw eisten zowel graaf Lodewijk I van Loon als de heren van Dabo-Moha het bezit van Kolmont op⁵. Nog voor deze betwisting was beslecht, kende Lodewijk I in 1170 aan de inwoners van Kolmont een vrijheidscharter toe⁶. De keure bevat de eerste vermelding van een burcht (*castrum*) in Kolmont. Een poging om de plaats te veroveren door de heren van Dabo-Moha in 1172 werd afgeweerd door graaf Gerard van Loon, waarna Kolmont definitief Loons bezit werd. In 1175 is in de teksten voor het eerst sprake van een burggraaf van Kolmont⁷.

De bouw van de burcht waarvan we vandaag de ruïne zien, wordt gesitueerd tussen de inname door de graven van Loon en de eerste vermelding van de kasteelheer, dus in de jaren 1170/1172-1175⁸. Als bouwheer komen graven Lodewijk I (ca. 1139-1171) en Gerard van Loon (1171-1194) in aanmerking. De bouw van de versterking kaderde in de

¹ Gysseling 1960, dl. 1, 569.

² Over de geschiedenis van het adellijke bezit van Kolmont, zie Lenaerts 2015, 49-54.

³ Ryssaert, Philipsen & Vanholme 2020, 159-160, 216-221.

⁴ Zoals voorgesteld in Doperé & Ubregts 1991, 212-213.

⁵ De heren van Dabo-Moha hadden hun burcht in Moha nabij Hoei. In de elfde eeuw verwierven ze onder andere Dabo (Dagsburg) in de Voagezen.

⁶ Hansay 1919.

⁷ Doperé & Ubregts 1991, 212.

⁸ *Idem*, 212-213.

zuidelijke verdediging van het graafschap Loon, vooral tegen de prinsbisschop van Luik die enclaves in Loons territorium bezat, zoals de steden Sint-Truiden en Tongeren. De graven van Loon richtten in het zuidelijke grensgebied van hun graafschap een keten van versterkingen op: Montenaken, Korsworm en Brustem in het westen, Millen in het oosten, en Horpmaal, Borgloon en Kolmont in het centrale deel⁹.

In 1179 kwam het tot een gewapend treffen tussen graaf Gerard en prinsbisschop Rudolf van Zahringen (1167-1191). De gebeurtenissen worden beschreven in de eigentijdse *Gesta abbatum Trudonis*, waarin het 'castrum' van Kolmont opnieuw wordt vermeld¹⁰. Een Luikse troepenmacht werd door graaf Gerard vanuit Kolmont verdreven naar Tongeren, waarop de stad werd gebrandschat. De prinsbisschop trok daarna op naar Kolmont, waar graaf Gerard zich in de burcht had teruggetrokken. De graaf wist te ontsnappen tijdens de belegering van de burcht, maar verschillende Loonse versterkingen werden daarna verwoest door het prinsbisschoppelijke leger en Luiks gezinde troepen.

Voor de bouw van de Loonse versterking van Kolmont, vermoedelijk dus in de jaren 1170, werden omvangrijke graaf- en ophogingswerken uitgevoerd. De burchtheuvel werd onderaan omringd met een dubbele gracht en een aarden wal. Aan de oostzijde werd de gracht dwars door de heuvel uitgegraven. Voor de bouw van de tienhoekige donjon werd de westelijke tip van de burchtheuvel nogmaals opgehoogd. Hierbij zou de bestaande toren van de heren van Kolmont zijn ingemot en geïntegreerd in de nieuwe donjon¹¹. Op een lager niveau ten oosten van de donjon werden de woongebouwen van de burcht opgetrokken. Nog eens lager bevond zich het volledig ommuurde neerhof, dat een oppervlakte van ongeveer 0,17 ha (1700 m²) besloeg. Een burchtkapel wordt pas voor het eerst vermeld in 1257¹². De kapel was gewijd aan Aldegondis van Maubeuge (630-684)¹³. Het is onduidelijk waar de castrale kapel zich precies bevond.

De burcht werd uitsluitend met plaatselijke natuursteen gebouwd. De twee voornaamste steensoorten zijn harde grijze silex en zachte witgele Maastrichtersteen. Beide komen uit dezelfde geologische formatie tussen Tongeren tot Maastricht¹⁴. Silex werd gebruikt voor de onderbouw en de kern van de muren, terwijl de gekantrechte blokken Maastrichtersteen waren voorbehouden voor de parementen. In de onderbouw werd ook bruine Tongeriaanse ijzerzandsteen verwerkt. Kolmont ligt middenin het herkomstgebied van deze natuursteen, die in kleine hoeveelheden voorkomt in de driehoek Kortesseem, Tongeren en Borgloon¹⁵.

In de jaren 1160, slechts enkele jaren vóór de bouw van de burcht in Kolmont, liet graaf Lodewijk I een versterking bouwen in Brustem¹⁶. De donjon bovenop de motte was net als in Kolmont veelhoekig (hier achthoekig) en opgetrokken in Maastrichtersteen. De vermelding van de bouw van de donjon in Brustem door Lodewijk I in eigentijdse bronnen en de gelijkenissen met Kolmont sterken het vermoeden dat de burcht van Kolmont in het begin van de jaren 1170 werd opgetrokken.

In het derde kwart van de 12de eeuw waren veelhoekige donjons zoals in Brustem en Kolmont weinig gebruikelijk in de Lage Landen. Castelloloog Bas Aarts kon de inspiratie

---

⁹ De Meulemeester 1991, 281-282.

¹⁰ de Borman 1862, 18-20.

¹¹ Zoals voorgesteld in Doperé & Ubregts 1991, 212.

¹² de Borman 1862, 31.

¹³ Informatie meegedeeld door Steven Vandewal (stadsarchivaris van Tongeren), waarvoor hartelijk dank. De reden achter de toewijding van de kapel aan Sint-Aldegonde is onduidelijk. Deze heilige werd in de middeleeuwen vereerd op enkele plaatsen in het graafschap Loon (Ryssaert, Philipsen & Vanholme 2020, 43). Sint-Aldegonde werd onder andere aanroepen tegen koorts, wat een mogelijk verband biedt met Lodewijk I van Loon: de graaf overleed na een koortsaanval.

¹⁴ Dreesen, Duser & Doperé 2019, 152-159.

¹⁵ *Idem*, 114-116. De Tongeriaanse ijzerzandsteen is misschien afkomstig uit de afgravingen van de burchtheuvel (Driesen 1851, 49: "*Des ingénieurs modernes ont confirmé l'opinion du docteur Bresmal qui pensait que la montagne de Colmont renfermait du minerai de fer*").

¹⁶ Doperé & Ubregts 1991, 138.

voor deze bouwvorm traceren in het Heilig Roomse Rijk, waar de veelhoekige kasteeltoren zijn intrede deed in het begin van de 12de eeuw¹⁷. Vooral in het zuiden van Duitsland werden dergelijke torens gebouwd, door landsheren die nauw gelieerd waren aan de keizerlijke dynastie van de Hohenstaufen. Dichter bij Kolmont bouwden de heren van Heinsberg-Valkenburg in de jaren 1160-1170 een tienhoekige toren in hun burcht te Valkenburg. Net als in de Duitse voorbeelden waren de bouwheren loyale leenmannen van de keizer. Dezelfde verklaring dient zich aan voor de achthoekige toren op de motte van Kessenich (Kinrooi) uit de jaren 1150¹⁸. De toren werd gebouwd door plaatselijke heren, maar Kessenich was bovenal een bezitting van de prinsbisschoppen van Luik, die steeds trouwe volgers van de keizer waren.

Met de veelhoekige donjons in Brustem en Kolmont afficheerden de graven van Loon zich dus als vazallen van de keizer, maar ook als de gelijken van andere leenmannen zoals de prinsbisschop van Luik. Dit strookt met de politiek van graaf Lodewijk I, wiens territoriale aspiraties verder reikten dan het graafschap Loon. Zo wist Lodewijk I in 1156 het graafschap Rieneck in Frankenland te verwerven¹⁹. De burcht van Rieneck - die voor het eerst wordt vermeld in 1179, tijdens het graafschap van Lodewijk I van Loon - vertoont meerdere gelijkenissen met de burcht van Kolmont. De vesting van Rieneck heeft dezelfde inplanting, op de uitloper van een heuvelrug die door een uitgraving werd omgevormd tot een langwerpige burchtheuvel. Op de noordelijke punt van de verhevenheid staat een massieve zevenhoekige toren. Daarachter strekt zich het ommuurde neerhof uit waar nog een tweede, ditmaal achthoekige toren aanwezig is. Zoals Bas Aarts heeft voorgesteld, zijn de gelijkenissen tussen Kolmont en Rieneck zo frappant dat in beide burchten de hand van Lodewijk I van Loon mag worden gezien.

De grote omvang en de bijzondere architectuur maken duidelijk dat de burcht van Kolmont niet alleen een militair en strategisch belang had, maar ook fungeerde als een uiting van de grafelijke macht. De prestigieuze architectuur ging hand in hand met een hoog bouwtechnisch niveau. De burchten van Kolmont en Brustem zijn in Limburg de vroegst gekende voorbeelden van parementen in gekantrechte blokken Maastrichtersteen. Daarentegen zijn de 12de-eeuwse kerken in het zuiden van Haspengouw nog opgetrokken in silex en hergebruikte Romeinse bouwmaterialen²⁰. Zowel wat betreft omvang, architectuur als materieel-technische kwaliteit was de burcht van Kolmont het meest ambitieuze bouwproject van de graven van Loon in de 12de eeuw.

Kolmont na de graven van Loon

Deze representatieve kracht was van korte duur. Door een schenking van graaf Lodewijk II van Loon (1194-1218) werd de burcht in 1206 een leengoed van de hertog van Brabant²¹. Geschreven bronnen uit de 13de en 14de eeuw vermelden herhaaldelijk de burcht en de kasteelheren, maar veel militaire betekenis lijkt de vesting toen niet meer te hebben gehad²². In 1366 werd het graafschap Loon opgenomen in het prinsbisdom Luik. Hiermee was het strategisch belang van de burcht verleden tijd. De burcht bleef wel bewoond tijdens de 13de en 14de eeuw. In de donjon werd een schietgat gesupprimeerd voor de bouw van een monumentale schouw. Een laatgotische schouw en een kloostervenster wijzen op een verbouwing van het woongedeelte naast de donjon. Het archeologisch vooronderzoek bevestigde de occupatie van de burcht in deze periode. Uit vondstenmateriaal blijkt een ophoging van het neerhof in ten vroegste de late 13de eeuw²³. De grond- en bouwwerken in de burcht kunnen mogelijk worden

---

¹⁷ Aarts 2011, 33-39.

¹⁸ Doperé & Ubregts 1991, 180.

¹⁹ Aarts 2011, 57-61. Rieneck ligt ongeveer 70 km ten oosten van Frankfurt am Main.

²⁰ Vanderhoeven, Dreesen & Creemers 2019.

²¹ Doperé & Ubregts 1991, 212.

²² de Borman 1862, 12-13.

²³ Ryssaert, Philipsen & Vanholme 2020, 216-217.

toegeschreven aan de heren Guyghoven, die het burggraafschap van Kolmont verwierven in 1282 en behielden tot in de 15de eeuw²⁴.

In 1489 werd de burcht belegerd door prinsbisschop Johan van Horne (1484-1505). In de burcht had zich Robert II de la Marck (1468-1536) verschanst, rivaal van de pro-Bourgondische prinsbisschop. De muren werden toen zwaar beschadigd door de artillerie van het prinsbisschoppelijke leger. Hiervan getuigt nog de grote bres in de zuidoostelijke zijde van de donjon. De opgelopen schade werd niet meer hersteld. Een deel van de muren van de burcht werd in 1499 gesloopt om bouw materiaal te leveren voor de herstelling van de stadsmuren van Tongeren. Hiermee was het verval van de burcht ingezet.

De burchtruïne bleef wel een opvallend element in het landschap. Kaarten uit de 18de eeuw duiden steeds de plaats van de vesting aan. Op de Villaretkaart (1745-1748) is de burchtheuvel afgebeeld als een circulaire verhevenheid met een nog gedeeltelijk natte gracht (5.3. Documentatie, fig. 1). Bovenaan de heuvel is bebouwing aangeduid, maar zonder gelijkenis met de werkelijke opstelling van de gebouwen. Op de Ferrariskaart (1771-1778) is de site summier weergegeven als een circulaire hoogte met bebouwing (5.3. Documentatie, fig. 2). De burchtheuvel maakt op de kaart deel uit van een bos tussen de huidige Burchtstraat en Heideweg. De ruïne en de omgeving was daarvoor, in 1761, in het bezit gekomen van de familie de Bellefroid²⁵.

De burcht van Kolmont vanaf de 19de eeuw

In het midden van de 19de eeuw ontstaat de geschiedkundige belangstelling voor de burcht van Kolmont. François Driesen geeft in zijn *Recherches historiques sur Tongres et ses environs* uit 1851 een romantische beschrijving van de ruïne²⁶. De beschrijving door Antoine Perreau in zijn artikel over de kasteelheren van Kolmont is beknopt, maar meer archeologisch correct dan Driesen²⁷. Perreau vermeldt de donjon, de grachten en het metselwerk in silex en Maastrichtersteen²⁸. De eerste volwaardige archeologische beschrijving is van de hand van Camille de Borman, in zijn studie over de burcht van Kolmont uit 1862²⁹. In tegenstelling tot Driesen en Perreau is de beschrijving van de Borman zeer volledig en gedetailleerd. Hij herkent als eerste de lokale ijzerzandsteen, bespreekt diverse bouwsporen en geeft de afmetingen van verschillende onderdelen van de ruïne. De Borman vermeldt ook de resten van de brugpijlers aan de voet van de heuvel. De ingekleurde tekening in de studie van de Borman toont de ruïne vanuit het zuidwesten (5.3. Documentatie, fig. 3). De huidige toestand van de burchtruïne is nog grotendeels zoals op deze tekening.

Samen met de groeiende historische en archeologische interesse werden de eerste initiatieven genomen voor de instandhouding van de site. In zijn publicatie uit 1851 vermeldt François Driesen dat toenmalig eigenaar Hyacinte de Bellefroid restauratiewerken in de ruïne voorzag³⁰. Mogelijk dateert de smeedijzeren trap aan de binnenzijde van de donjon uit deze periode. De vervanging van Maastrichtersteen door Franse kalksteen (Euvillesteen?) in het parement van de donjon en het woongedeelte is waarschijnlijk van jongere datum³¹. Vanaf 1866 werden de ruïne en het omringende bos

---

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ de Borman 1862, 57-59.

²⁶ Driesen 1851, 49-65.

²⁷ Perreau 1852-1854.

²⁸ Perreau omschrijft de donjon verkeerdelijk als achthoekig. De Maastrichtersteen noemt hij "pierre de sable" (*Ibidem*).

²⁹ de Borman 1862, 7-12.

³⁰ Driesen 1851, 63 (noot 3).

³¹ In het midden van de 19de eeuw werd nog Maastrichtersteen gewonnen voor restauratiewerken, bijvoorbeeld in de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek in Tongeren. Euvillesteen werd vanaf 1870 gebruikelijk op restauratiewerven in België (Dusar, Dreesen & De Naeyer 2009, 299-310).

opgenomen in een parkaanleg binnen het kasteeldomein van Kolmont³². Postkaarten van rond 1900 tonen de toenmalige toestand van de ruïne (5.3. Documentatie, fig. 4, 5). Op de ontboste hellingen van de burchtheuvel waren plantenbedden aangelegd, vermoedelijk voor groententeelt. Het parement van het woongedeelte en de donjon was slechts gedeeltelijk bewaard, wat de vermelde herstellingen in Franse steen in de loop van de 20ste eeuw plaatst. Omstreeks 1930 werden stappen ondernomen voor de bescherming van de ruïne, die er uiteindelijk niet gekomen is³³.

In de jaren 1970 ontstond een hernieuwde wetenschappelijke belangstelling voor de ruïne, met intussen meerdere publicaties³⁴. Het onderzoek leverde niet alleen nieuwe inzichten over de middeleeuwse burcht van Kolmont, maar onderstreepte ook het voor Vlaanderen uitzonderlijke karakter van deze site. Toch is de ruïne tot op heden nog niet diepgaand bouwhistorisch onderzocht³⁵.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De ruïne van de burcht van Kolmont staat op een door mensenhanden aangepaste uitloper van een heuvel (5.3. Documentatie, fig. 6, 7, 8). Rond de burchtheuvel liggen een natte gracht, een aarden wal en een binnengracht. De ruïne bestaat uit een ommuurd neerhof en een hoger gelegen donjon.

1.3.1. Onderaan en op de flanken van de burchtheuvel

De strook metselwerk in silex en Maastrichtersteen aan de noordwestelijke zijde van de burchtheuvel, op de plaats waar de binnengracht afloopt naar de buitengracht, is het overblijfsel van een keermuur die diende als basis voor de verdwenen brug over de dubbele gracht. Aan de overzijde van de binnengracht en aan weerszijden van het pad naar de burchtruïne liggen twee fragmenten van metselwerk in silex en Maastrichtersteen. Dit zijn de overblijfselen van de poort die volgde op de brug. Het metselwerk aan de linkerzijde (zuidzijde) behoorde tot een stenen muur die de helling van de burchtheuvel opliep tot tegen de ommuring van het neerhof. Aan de rechterzijde van het pad naar de burchtruïne, langs de noordelijke arm van de natte gracht, werd tijdens het archeologisch vooronderzoek metselwerk in natuursteen gevonden. Dit is waarschijnlijk een restant van een muur die de toegangsweg naar het neerhof afsloot.

1.3.2. Het neerhof

De ruïne op de burchtheuvel bestaat uit twee delen: aan de oostzijde het neerhof en aan de westzijde de hoger gelegen donjon. Het neerhof was volledig ommuurd. Bij de toegang tot de ruïne staan twee restanten van de stenen omheiningsmuur van het neerhof. Het westelijke overblijfsel sluit aan op de keermuur rond de hoogte van de donjon. Het verdwenen deel van de ommuring is herkenbaar als een wal rondom het neerhof. De losse stukken silex en Maastrichtersteen bovenaan de wal tonen aan dat de momenteel niet zichtbare resten van de omheiningsmuur zich net onder de begroeiing bevinden.

Aan de zuidzijde van het neerhof is een toren van de omheiningsmuur bewaard. De toren heeft een rechthoekige plattegrond met open zijde aan het neerhof. De plint van de buitengevels is gemetst met blokken silex, Tongeriaanse ijzerzandsteen en Maastrichtersteen. Bovenaan wordt de plint afgeboord door een afzaat in Maastrichtersteen. Daarboven is het parement nagenoeg volledig in gekantrechte blokken Maastrichtersteen in een strak horizontaal gelaagd verband. De hoeken zijn

---

³² de Haan, Verboven & Kinnaer 2017.

³³ Briefwisseling tussen het ministerie voor Kunst en wetenschappen en de provincie Limburg, vermeld in Ryssaert, Philipsen & Vanholme 2020.

³⁴ Claassen 1970, 63-66; Claassen 1972; Schlusmans 1990, 297-299; De Meulemeester 1991, 283-284; Doperé & Ubregts 1991, 212.

³⁵ Doperé & Ubregts 1991, 212.

bekleed met grotere blokken die dubbel zo hoog zijn als de steenlagen ertussen. Een afzaat ter hoogte van de 23ste steenlaag markeert een versnijding van de zijgevels. Helemaal bovenaan wordt de Maastrichtersteen afgelost door silexblokken. Het parement op de westelijke hoek is deels hersteld met vervangsteen. Het metselwerk aan de binnenzijde van de toren is ruwer dan aan de buitenzijde – het strakke buitenparement met gekantrechte steenblokken had dus wellicht een representatieve bedoeling. In de voorgevel van de toren steekt een schietgat. In de westelijke zijgevel is er een deels bewaard schietgat.

1.3.3. Resten van gebouwen tussen het neerhof en de donjon

Tussen het neerhof en de verhevenheid met de donjon bevinden zich de resten van twee gebouwen. De structuur ten noorden bestaat uit twee muurfragmenten. Het overblijfsel aan de westzijde, aanleunend tegen de verhevenheid met de donjon, is opgetrokken in visgraatverband. Het muurfragment aan de oostzijde is gebouwd in silex en Maastrichtersteen.

Het overblijfsel van het gebouw ten zuiden wordt in de literatuur over de burcht soms aangeduid als de 'Love', de woning van de burggraaf³⁶. Van dit gebouw op ongeveer vierkante plattegrond zijn de zuidmuur en een deel van de oostmuur nog tot op grote hoogte bewaard. Uit de bouwsporen (balkgaten, metselwerk) blijkt dat het gebouw minstens bestond uit een benedenruimte en een verdieping. De resten van een schouw, die behoren tot de primaire bouws substantie, wijzen de verdieping aan als een woonvertrek.

De vroegere binnenzijde van de zuidmuur heeft onderaan een parement in silex en Maastrichtersteen. Daarboven bestaat het parement uit gekantrechte blokken Maastrichtersteen. Van de schouw op de verdieping resten de profileerde haardstijlen en de met een spitsboog overspannen haard. Die laatste is opgevuld met daktegels. Naast de schouw bevindt zich een kloostervenster met dwarslatei. De buitenzijde van de zuidmuur is onderaan gebouwd in Maastrichtersteen (met afzaat), vervolgens in silex en daarboven opnieuw Maastrichtersteen. Het uitkragende rookkanaal van de schouw steunt op een lijst met kwarthol profiel die is gevat in een rondboog op kraagstenen.

Naast deze zuidmuur van de vermeende love staat een hoog overblijfsel van de oostmuur. Die bestaat in grote mate uit restauratiesteen, wellicht een Franse kalksteen. Het herstelde parement verbergt een oorspronkelijk bouwspoor, mogelijk een lichtspleet of een toegang naar een benedenverdieping. Naast dit sterk herstelde overblijfsel resten van de oostmuur alleen enkele stompjes metselwerk.

Het overblijfsel van de westmuur van de zogenaamde love is de keermuur van de verhevenheid met de donjon. Tussen de Maastrichtersteen en de silex zijn stukken bouwkeramiek verwerkt.

1.3.4. De keermuur rond de donjon

De verhevenheid met de donjon wordt afgeboord door de vermelde keermuur. Deze behoort tot de middeleeuwse aanleg van de burchtsite, maar bevat mogelijk enkele historische herstellingen. Het zichtbare metselwerk aan de zuidoostelijke zijde, tegen de vermeende love, is uitgevoerd in 'moyen appareil' met hoofdzakelijk silex en Tongeriaanse ijzerzandsteen en een weinig Maastrichtersteen. De westzijde van de keermuur is gebouwd in bakstenen van groot formaat. Het is nog onduidelijk of die deel zijn van de primaire aanleg of dat ze een latere herstelling zijn, bijvoorbeeld na schade opgelopen tijdens een belegering van de burcht. De keermuur loopt verder tot ten noordoosten van de donjon.

1.3.5. De donjon

---

³⁶ Claassen 1970, 63-66; Lenaerts 2015, 25-26.

Op het hoogste deel van de burcht staat het overblijfsel van de donjon. Die heeft een tienhoekige plattegrond, met een buitenwerkse diameter van 14,6 meter, binnenwerks 8,8 meter. De muren zijn drie meter dik.

De zuidelijke helft van de ruïne staat overeind tot de eerste en tweede verdieping. Van de noordelijke helft is minder bewaard, namelijk de gelijkvloerse verdieping en aanzetten van de eerste verdieping. Aan de binnenzijde heeft de donjon een ronde sokkel, misschien het restant van een oudere versterkte toren. Het metselwerk van de sokkel bestaat uit diverse steensoorten, waaronder Tongeriaanse ijzerzandsteen en silex, en stukken bouwkeramiek. Het buitenparement van de donjon is volledig in Maastrichtersteen, maar met geregeld stukken bouwkeramiek (daktegels en bakstenen) tussen de gekantrechte steenblokken. Ongetwijfeld is een deel hiervan hergebruikt Romeins materiaal, maar ook een gedeeltelijk eigentijdse middeleeuwse productie kan niet worden uitgesloten. De Maastrichtersteen van het buitenparement is op sommige plaatsen vervangen door restauratiesteen, wellicht Franse kalksteen.

Vanaf de westelijke helft in oostelijke richting bevatten de tien zijden van de donjon volgende bouwsporen (5.3. Documentatie, fig. 9):

- Zijde 1: schietgat, aan de binnenzijde gedicht door een secundair ingebrachte schouw.
- Zijde 2: latrine die wordt bediend door een interne trap met tongewelf. Latrine en nis ertegenover zijn overdekt met koepelgewelfje. Vanuit de latrine is er een verticale schacht naar boven, volgens Doperé en Ubregts mogelijk voor de wateraanvoer van de latrine, en een schuin aflopende afvoer naar beneden (doorheen de muurdikte)³⁷.
- Zijde 3: opening van een lichtspleet.
- Op de hoek van zijde 4 en 5: een gat in de muur, misschien schade door een belegering.
- In de hoek van zijde 6 en 7: de doorbraak met de huidige toegang tot de binnenzijde van de donjon.
- Zijden 7, 8, 9 en 10: hier zijn de muren alleen bewaard tot op het niveau van de gelijkvloerse verdieping.
- Zijde 10: uitbraakspoor van een aanbouw, volgens Doperé en Ubregts "*waarschijnlijk [...] een ingangsgebouwtje met deur*" die uitgaf op de weergang van de eerdere versterkte toren op deze plaats³⁸.

Het parement aan de binnenzijde van de donjon bevat een reeks grote vierkante tot rechthoekige uitsparingen. Deze bouwsporen wijzen mogelijk op de vroegere aanwezigheid van een balklaag met plankenvloer. Het is echter niet duidelijk of deze vermeende balkgaten behoren tot de oorspronkelijke aanleg van de donjon. Ook van de grote uitsparingen in het buitenparement van de donjon, mogelijk een restant van een verdwenen houten hordijs, wordt betwijfeld of ze oorspronkelijke elementen zijn³⁹. Ze behoren wel tot de historische militaire uitrusting van de burcht.

De smeedijzeren trap binnenin de donjon dateert wellicht uit het midden van de 19de eeuw, toen de ruïne van de burcht werd opgenomen in de parkaanleg in het kasteeldomein van Kolmont.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens plaatsbezoeken op 20 februari 2019, 12 oktober 2020, 15 februari 2022 en 26 april 2023. De fysieke toestand is toen fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en

³⁷ Doperé & Ubregts 1991, 212.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*. Een hordijs is een houten galerij aan een wal- of torenmuur, aangebracht als extra defensief element in geval van belegering.

geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

In totaal werden plaatsbezoeken gedaan op 7 oktober 2015, 13 januari 2017, 21 december 2018, 20 februari 2019, 12 oktober 2020, 15 februari 2022 en 26 april 2023. Het agentschap Onroerend Erfgoed beschikt over foto's die de toestand van de ruïne van de burcht tonen op dat moment.

Na een plaatsbezoek op 21 december 2018 stelde ingenieurs- en studiebureau Triconsult dat *"op basis van de vaststellingen ter plaatse vermoedelijk recentelijk geen wezenlijke verslechtering van de toestand is opgetreden. Er konden niet directe verse breukvlakken in de stenen waargenomen worden"*⁴⁰.

Over de houtige begroeiing op en rond de muurresten van de burchtruïne oordeelde Triconsult: *"We achten het evenwel raadzaam om in het voorjaar de aanwezige struiken, klimop en bomen in en op de ruïneuze stukken voorzichtig in te snoeien zodat (wortel)groei verhinderd wordt. De wortelgroei van deze planten hebben immers een nadelige invloed op het metselwerk. Enerzijds zorgt de wortelgroei van de planten voor een mechanische kracht op het metselwerk (loswrikken). Anderzijds kan door de vorming van $\text{Ca}(\text{HCO}_3)_2$ (onder invloed van de vrijgave van CO_2 door het wortelgestel) de aanwezige kalkmortel verkrummen en uiteenvallen. Bijkomend is door de aanwezigheid van de planten de muur vochtiger (aantrekken van water) waardoor er meer kans is op vorstschade. Door de jarenlange ongestoorde groei van de planten is het te verwachten dat de samenhang van het metselwerk sterk aangetast is. De kans bestaat dat het metselwerk op sommige plaatsen momenteel als het ware nog wordt samengehouden door de wortels van de planten zelf. We wensen dan ook te benadrukken dat het in de huidige fase niet aangewezen is om de plantengroei van de muurdelen los te trekken"*.

De bovengrondse resten van de ruïne hebben te maken met lokale verdwijning van het parement waardoor de kern van het muurwerk wordt blootgesteld aan degradatie. Hierdoor zijn er rondom de ruïne tal van losse bouwmaterialen te vinden. Meerdere muurpartijen zijn onderhevig aan houtige begroeiing, waarbij wortels ingrijpen in het voegwerk. De klimop op de muren is deels doorgesneden en afgestorven, wat de stabiliteit van het muurwerk kan aantasten. Diverse muurpartijen staan over een vrij belangrijke hoogte vrij en worden niet gesteund tegen windkrachten.

In de donjon is het metselwerk rond de huidige toegang deels met cement bepleisterd. In 2022 werd vastgesteld dat een deel van het gecementeerde muurwerk boven deze toegang was neergestort (bijlage 2, foto 30). Van de keermuur rond de donjon is de zuidoostelijke zijde deels afgescheurd en is de funderingsondergrond weggezakt (bijlage 2, foto 23). Het historische baksteenmetselwerk aan de westzijde van de keermuur is vertoont erosieschade (bijlage 2, foto 24).

De toren van de omheiningsmuur van het neerhof heeft een oude scheur in de oostgevel, wellicht door de erosie van de burchtheuvel (bijlage 2, foto 4, 12, 13). Een gelijkaardige oude scheur in de westgevel is hersteld met restauratiesteen (bijlage 2, foto 11).

Ingekraste graffiti uit 2020 op de Maastrichtersteen tonen aan dat de ruïne nog steeds wordt bezocht, hoewel toegang tot de site verboden is. Dit leidt tot vandalisme zoals blijkt uit brandschade aan het schietgat in de toren van de omheiningsmuur van het neerhof.

2. EVALUEREND GEDEELTE

---

⁴⁰ Email van Triconsult van 21/12/2018, op basis van plaatsbezoek aan de ruïne op 21/12/2018.

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Historische waarde

De ruïne van de burcht van Kolmont is een indrukwekkende getuige van het middeleeuwse graafschap Loon. De imposante resten van de omvangrijke burcht uit de jaren 1170 laten nog steeds de politieke ambities en territoriale pretenties van de graven van Loon zien, meer bepaald de machtsstrijd met het prinsbisdom Luik in dit vroegere grensgebied. Door zijn strategische ligging en als deel van een defensieve gordel van militaire versterkingen, speelde de burcht een belangrijke rol in de geschiedenis van het graafschap. Geschreven en cartografische bronnen tonen aan dat de ruïne eeuwenlang een plaats van historische betekenis bleef, lang nadat de militaire en representatieve rol van de burcht was uitgespeeld. De historische en oudheidkundige studies die al sinds de 19de eeuw aan de burcht zijn gewijd, wijzen op de lange waardering van de site als een historische bezienswaardigheid.

2.1.2. Architecturale waarde

De grote, meerledige aanleg van de burcht en het indrukwekkende geheel van de bouwkundige overblijfselen maken van de ruïne van de burcht van Kolmont een uniek architecturaal schouwspel.

Door zijn omvang, ontwerp en uitvoering overstijgt de burcht niet alleen de regionale, maar ook de Vlaamse context. De tienhoekige donjon is een voor Vlaanderen uniek ontwerp. Architecturaal verwante donjons zijn te vinden in het zuidwesten van Duitsland, wat aantoont dat de burcht van Kolmont moet worden begrepen en gewaardeerd in een Europees perspectief.

De ruïne van de burcht is een voor Vlaanderen bijzonder voorbeeld van militaire architectuur uit de middeleeuwen, grotendeels uit de jaren 1170 maar ook met enkele latere toevoegingen uit de 13de tot 15de eeuw. Naast de donjon zijn er resten van andere gebouwen (de zogenaamde Love, de toren in de omheiningmuur van het neerhof). Deze gebouwen en de donjon bevatten nog tal van elementen die wijzen op de militaire en residentiële functie van de burcht, zoals schiet- en lichtspleten, binnentrappen, latrines, schouwen, deur- en vensteropeningen.

Naast zijn omvang en architectuur is de burcht van Kolmont ook bijzonder door het materiaalgebruik. Samen met de donjon van Brustem geldt de burcht van Kolmont, gebouwd in de jaren 1170, als het vroegst gedateerde voorbeeld van het gebruik van Maastrichtersteen in Limburg. Het vroege gebruik van deze steen, onder de vorm van strak gekantrechte blokken, wijst nogmaals op het uitzonderlijke karakter van de burchtruïne.

2.1.3. Wetenschappelijke waarde

De bovengrondse ruïne bezit een groot potentieel op kenniswinst over de geschiedenis, de architectuur en de bouwwijze van de burcht in het bijzonder en over militaire architectuur in de middeleeuwen in het algemeen. Onder andere is er de vraag naar de occupatie en versterking van de site voor de komst van de graven van Loon. Daarnaast bevatten de ruïnes van de burcht diverse historische bouwstenen, waaronder soorten die vrij zeldzaam zijn, zoals de Tongeriaanse ijzerzandsteen. Dit geologisch archief in gebouwde vorm van de burcht is nog niet ten gronde gedocumenteerd, mede door de begroeiing van de bouwresten.

2.1.4. Ruimtelijk-structurerende waarde

De burchtruïne is een bepalend structurerend element voor de omgeving. Het geheel van grachten, wallen, burchtheuvel en bouwkundige resten is een sinds eeuwen beeldbepalend landschapselement. Het silhouet van de steile burchtheuvel met daarop de

resten van de donjon en andere overblijfselen van de burcht is een opvallend visuele baken in de vallei van de Fonteinbeek.

2.2. Motivering van het type bescherming

De ruïne van de burcht van Kolmont wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

De burchtruïne en de aanpalende boomgaard worden beschermd als archeologische site. Kolmontbos, met inbegrip van de burchtruïne, wordt beschermd als cultuurhistorisch landschap.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Het monument omvat de ruïne van de burcht, de burchtheuvel en de grachten en wallen onderaan de burchtheuvel. Onder het monument worden ook de bouwmaterialen afkomstig van de burcht begrepen.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Vastgesteld bouwkundig erfgoed:

- Burcht van Kolmont, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/15622>
- Het kasteel van Kolmont, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/18375>

Vastgesteld landschapsatlasrelict:

- Valleien van Mombeek en Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/97617>)

Archeologisch element:

- Kolmontburcht (<https://id.erfgoed.net/waarnemingen/700436>)

Binnen de voorgestelde afbakening zijn er geen goedgekeurde erfgoedbeheersplannen of eerder vernietigde beschermingsbesluiten.

2.4.2. Omgeving

De ruïne van de burcht van Kolmont ligt in natuurgebied (gewestplan Sint-Truiden-Tongeren, KB 5/04/1977). Er zijn geen APA's of BPA's van kracht binnen dit gebied.

Op het Ruimtelijk Structuurplan Tongeren (7/10/2010) ligt de ruïne van de burcht van Kolmont in het deelgebied 'Kleinschalig lintenlandschap Mombeekbekken' dat overeenstemt met het brongebied van de Mombeek en gekenmerkt wordt door een golvend landschap en versnipperd karakter. Het Kolmontbos vormt samen met de valleien van Mombeek en Fonteinbeek de sterke natuurlijke structurerende dragers.

2.4.3. Natuur en Bos

Bosreservaat

De ruïne van de burcht van Kolmont maakt deel uit van het bosreservaat 'Kolmontbos' (MB 14/03/1995). Het betreft een integraal bosreservaat met een oppervlakte van 17,561ha waar spontane ontwikkeling centraal staat en een nulbeheer wordt gevoerd.

Voor het bosreservaat Kolmontbos werd in 2002 een beheerplan opgemaakt. Voor het volledige reservaat werd een integraal beheer met inleidende maatregelen voorzien. Rond de burchtruïne werd een gerichte zone ingesteld. Hierin konden werken voor instandhouding van de ruïne uitgevoerd worden. Ook konden bomen geroid worden om de torenruïne zichtbaar te houden. Het maaien en afvoeren van de vegetatie binnen en, onmiddellijk rond de ruïne kon omwille van het behoud en/of ontwikkelen van zeldzame flora-elementen uitgevoerd worden. De torenruïne zelf (73062B0035/00_000) behoorde niet tot het aangewezen bosreservaat maar werd er door omsloten.

Voor beheerplannen opgemaakt voor de wetgeving op het nieuw Natuurbeheerplan (28/10/2017) is de regelgeving van het Bosbeheerplan, het beheerplan voor een natuurreservaat en het Harmonisch Park- en Groenbeheer van toepassing. Er is een overgangsregeling om deze oude beheerplannen om te zetten naar natuurbeheerplannen.

Het beheerplan voor Kolmontbos uit 2002 werd omgezet naar een natuurbeheerplan type 4 (10/01/2022). Hier gelden een aantal verbodsbepalingen. Ontheffing van deze verboden is enkel mogelijk in functie van het natuurbehoud, de volksgezondheid of het wetenschappelijk onderzoek, om disproportionele schade te voorkomen of met het oog op recreatief of educatief medegebruik en voor zover dit medegebruik past in de doelstellingen van het natuurreservaat. De ontheffing kan structureel geregeld worden in het beheerplan, of kan op ad hoc basis aangevraagd worden.

De toegankelijkheidsregeling voor het natuurdomein Kolmont, gelegen op het grondgebied van de stad Tongeren, werd goedgekeurd bij MB van 24/02/2022. Artikel 2.2 stelt dat het gebied niet toegankelijk is voor het publiek behoudens tijdens geleide bezoeken.

Speciale Europese Beschermingszones

De ruïne van de burcht van Kolmont maakt deel uit van het VEN-gebied 'Mombeek' (gebiedsnummer 426). Hier geldt een basisbescherming en verstrengde natuurtoets.

De ruïne van de burcht van Kolmont ligt volledig binnen het habitatrictlijngebied BE2200038 'Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw'. Dit gebied omvat een complex van een aantal loofbossen, voornamelijk in vochtig Haspengouw en enkele hellingbossen op kalk met graslanden. De afbakening van het monument 'ruïne van de burcht van Kolmont' overlapt met een aantal zoekzones voor Natura 2000.

In dit habitatrictlijngebied komen volgende habitats en soorten voor:

- 6210 Gebieden waar zeldzame orchideeën groeien (*Festuco-Brometalia*)
- 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland en van de montane en alpiene zones
- 6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
- 7220 Kalktufbronnen met tufsteenformatie (*Cratoneurion*)
- 9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* – *Ilici-Fagenion*)
- 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinium-betuli*
- 91E0 Alluviale bossen met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salcion albae*)

Myotis bechsteinii – Bechsteins vleermuis

Plecotus – Gewone Grootoorvleermuis

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.1.1. Beheersdoelstellingen beschermd monument

De bescherming als monument van de ruïne van de burcht van Kolmont beoogt de instandhouding van de bouwkundige resten van de middeleeuwse burcht. Gericht beheer is aangewezen om schade aan de bouwkundige resten door houtige begroeiing tegen te gaan. Gezien de ruïneuze aard van de bouwkundige resten is het aangeraden om vrije toegang tot het monument tegen te gaan. Ongewenste bezoekers kunnen immers schade toebrengen aan de ruïne. Hieronder begrijpen we ook de ontvreemding van losse en vaste bouwmaterialen van de burcht. Ook omwille van veiligheidsredenen is vrije toegang tot de ruïne niet wenselijk.

De instandhouding van de ruïne en mogelijke maatregelen hiertoe moeten in overeenstemming zijn met de ligging in bosreservaat. Daarom wordt best een geïntegreerd beheerplan opgesteld om een correct evenwicht te vinden tussen erfgoed en natuur. Dit document brengt de verschillende beheersdoelstellingen vanuit natuurbehoud én onroerend erfgoed samen in één plan en garandeert één afgestemde gebiedsgerichte visie binnen de geldende regelgeving.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;

- voor consoliderende maatregelen een beroep te doen op gespecialiseerde expertise;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelte inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Werken

- Aarts B. 2011: Het achthoekige Heusden en de symboliek. Het kasteel in zijn context, *Het Brabants kasteel* 34, 2-78.
- Claassen A. 1970: *Van mottoren tot kasteel*, Publicaties van het Provinciaal Gallo-Romeins museum Tongeren 14, Tongeren.
- Claassen A. 1972: Verspreiding van het vroege burchttype in Limburg, in: *Middeleeuwse burchten. Colloquium te Tongeren – 12 september 1970*, Publicaties van het Provinciaal Gallo-Romeins museum Tongeren 17, Tongeren, 30-53.
- de Borman C.-Th. F. M. 1862: *Histoire du château de Colmont. Recherches archéologiques (extrait du Bulletin de l'Institut archéologique liégeois)*, Luik.
- de Haan A., Verboven H. & Kinnaer A. 2017: *Valleien van Mombeek en Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/203586> (geraadpleegd op 31-05-2023).
- De Meulemeester J. 1991: Structures défensives et résidences princières: les châteaux à motte du comté de Looz au XIe siècle, in: Böhme H.W. (ed.), *Burgen der Salierzeit. Teil 1: In den nördlichen Landschaften des Reiches*, Sigmaringen, 281-289.
- Doperé F. & Ubregts W. 1991: *De donjon in Vlaanderen. Architectuur en wooncultuur*, Acta Archaeologica Lovaniensia – Monographiae 3, Leuven.
- Dreesen R., Duser M. & Doperé F. 2019: *Natuursteen in Limburgse monumenten. Een frisse kijk op geologie, beschrijving, herkomst en gebruik*, Genk.
- Driesen F. 1851: *Recherches historiques sur Tongres et ses environs*, Tongeren.
- Duser M., Dreesen R. & De Naeyer A. 2009: *Renovatie & restauratie. Natuursteen in Vlaanderen, versteend verleden*, Mechelen.
- Gysseling M. 1960: *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, 2 delen, Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands, Brussel.

- Hansay A. 1919: La charte d'affranchissement de Colmont en 1170 et ses confirmations, *Bulletin de la Société Scientifique et Littéraire du Limbourg* 34, 79-88.
- Lenaerts H. 2015: Geschiedenis van de burcht van Kolmont, *De Bulletin* 2, 47-81.
- Perreau A. 1852-1854: Les châtelains de Colmont, *Bulletin de la Société Scientifique et Littéraire du Limbourg* 1, 109-114.
- Ryssaert C., Philipsen F. & Vanholme N. 2020: *Een archeologische evaluatie en waardering van de burcht van Kolmont (Overrepen, Tongeren). Eindverslag, RAAP België – Rapport 456, Eke.*
- Schlusmans F. 1990: Provincie Limburg, arrondissement Tongeren, kantons Riemst – Tongeren, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het cultuurbezit. Architectuur* 14n 1, Turnhout.
- Vanderhoeven A, Dreesen R. & Creemers G. 2019: Gebruik en hergebruik van stenen bouwmaterialen in Romeins Tongeren, *Signa* 8, 187-196.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastrermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.4. Passende beoordeling

Er is een voortoets (passende beoordeling) opgemaakt in functie van de beschermingsprocedure.